

Venkraai

Verenigingsblad van de KNNV afdeling Eindhoven

2025 • nr 3

Mededelingen • Excursies • Lezingen • Verslagen • Artikelen

Venkraai Het verenigingsblad van de KNNV - afdeling Eindhoven

(Koninklijke Nederlandse Natuur Vereniging, Vereniging voor Veldbiologie)

De verschijningsdata zijn: 20 februari, 20 mei, 1 september en 20 december.

Kopij kan tot uiterlijk 4 weken voor verschijning worden ingeleverd bij de eindredacteur.

Eindredactie en opmaak

Gerard Vos, 040-2217857, redactie@eindhoven.knnv.nl

Redactieleden

Rob Aarts, 040-2531773 - John Bruinsma, 0499-473384 - Jan Schellekens, 040-2435473

"Venkraai" is een streeknaam voor de Zwarte stern, die vroeger in de omgeving van Eindhoven voorkwam als broedvogel op vennen.

De KNNV is een landelijke vereniging, opgericht in 1901. Het doel is natuurstudie en -bescherming door middel van inventarisaties en activiteiten als excursies, lezingen en cursussen.

De afdeling Eindhoven - opgericht in 1945 - is op al deze terreinen actief, o.a. in een aantal werkgroepen, zie hieronder. Het aantal leden bedraagt ongeveer 250.

Het lidmaatschapsgeld voor 2025 is € 37,50 voor een gewoon lid, € 16,00 voor een huisgenootlid, en € 21,50 voor een jongerenlid (Het jongerenlidmaatschap geldt t/m het jaar waarin men 30 jaar wordt). Bij toetreden na 30 juni geldt de helft van deze bedragen. Over te maken op de rekening van KNNV Afd. Ehv., IBAN: NL27INGB0001066049, BIC: INGBNL2A.

Gewone leden ontvangen naast de Venkraai het landelijke KNNV-tijdschrift 'Natura' 4x per jaar.

Een informatiepakket voor toekomstige leden ligt bij de ledenadministratie gereed.

Aanmelden en opzeggen kan bij de ledenadministrateur, zie hieronder.

Kopij

De volgende Venkraai komt uit op 20 december 2025. Kopij aanleveren vóór 20 november 2025, per e-mail: redactie@eindhoven.knnv.nl. De redactie behoudt zich het recht voor, kopij aan te passen of in te korten.

Contact

Bestuur

Voorzitter: Sjef Ernes, 06-5515 4731, voorzitter@eindhoven.knnv.nl

Secretaris: Ella Haven, 06-2242 3981, secretaris@eindhoven.knnv.nl

Penningmeester: Alfonso Gil Cantabrana, 06-5337 0976, penningmeester@eindhoven.knnv.nl

Publiciteit: Jan Lanthers, 06-4974 0889, publiciteit@eindhoven.knnv.nl

Lid: Trudy Mennen, 06-1654 6882, bestuur1@eindhoven.knnv.nl

Lid: Hans van Sprang, 040-2217853, bestuur2@eindhoven.knnv.nl

Ledenadministratie

Ludy Aarts, 040-2531773, ledenadministrateur@eindhoven.knnv.nl

Lezingen

Ursula Elskamp, 040-2126288, lezingen@eindhoven.knnv.nl

Cursussen

Vacant, tijdelijk Ursula Elskamp, 040-2126288, cursussen@eindhoven.knnv.nl

Vertrouwenspersoon

Annemieke van Vucht

Commissies

Excursiecommissie

Natascha Jaegers, 06-4178 0780, excursie@eindhoven.knnv.nl

Natuurbeschermingscommissie

Jacqueline van Heek, 040-2110213, natuurbescherming@eindhoven.knnv.nl

Werkgroepen

Vogelwerkgroep

Gerard Tielemans, 06-1551 6992, vwg@eindhoven.knnv.nl

Vogelgroep

Willy Meijer, 040-2428043, vogels@eindhoven.knnv.nl

Floristische werkgroep

Wim van der Ven, 06-2304 7990, fwe@eindhoven.knnv.nl

Insectenwerkgroep

Piet Tutelaers, 040-2854670, insecten@eindhoven.knnv.nl

Mossenwerkgroep

Marleen Smulders, 06-2002 4568, mossen@eindhoven.knnv.nl

Micro-hydrobiologische werkgroep

Joost van de Sande, 0497-591547, micro-hydrobiologie@eindhoven.knnv.nl

Paddenstoelenwerkgroep

Annie Dirks, 06-13052114, anniedirksvanhees@outlook.com

Plantenwerkgroep

Petra van Leeuwen, 040-2114070, planten@eindhoven.knnv.nl

Natuurhistorisch archief

Dit bevat alle Wetenschappelijke Mededelingen, uitgaven van de Stichting Uitgeverij KNNV, inventarisatierapporten, Venkraaien, Dubbelloven, excursieverslagen en andere literatuur. Ieder lid van de afdeling kan gebruik maken van dit archief. Inlichtingen bij Jan Lanthers, 06-49740889, bestuur3@eindhoven.knnv.nl

Tweedehands natuurboeken

Informatie: knnv.nl/lees-mee/tweedehands-boeken

Website

eindhoven.knnv.nl

Leon Dings, 06-5389 7198, webredactie@eindhoven.knnv.nl

Ontmoetingsgebouw

IVN-KNNV-gebouw d'n Aard, Ariespad 5, 5503EZ Veldhoven.

Venkraai

Verenigingsblad van de KNNV afdeling Eindhoven

Najaar 2025

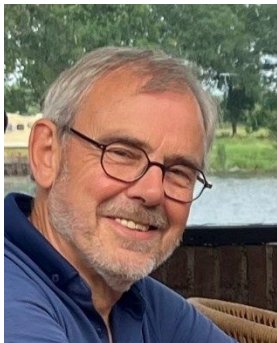
Berichten	“Op de hoogte-39”	2
	Wijzigingen ledenbestand	2
	Uitnodiging	3
	Biodiversiteitsdag 25 mei 2025 - Een verslag	3
	Adoptiegebied Gijzenrooi, augustus 2025: hoe staat het ervoor?	5
	In Memoriam Gerda Birza	6
Excursies	Za 13 sep Excursie naar de Geelders	6
	Za 20 sep Excursie langs de Esperloop en de Snelle Loop	7
	Za 18 okt Herfstwandeling Kampina en Belversven	7
	Zo 26 okt Excursie naar de omgeving van Landgoed de Wielewaal	8
	Za 1 nov Excursie naar het Munnichsbos	8
	Zo 16 nov Excursie naar de Groote Heide	8
	Za 29 nov Vogels kijken en wandelen bij het Soerendonks Goor	9
	Za 13 dec Excursie naar de Oisterwijkse Vennen	9
	Excursies van de Vogelwerkgroep	9
Cursussen	Momenteel geen aankondigingen	
Lezingen	Do 16 okt De bijzondere leefstijl van de Koekoek	10
	Do 30 okt Zomereik, schatkamer van de natuur	11
	Do 6 nov 40 jaar (planten)leven op kerkhoven	12
Excursieverslagen	Vogelreis naar de Camargue, van 24 april tot 4 mei	13
	Excursie van de vogelgroep naar het Diessens Broek op zondag 18 mei	17
	Zundert, voorbereiding op 15 juni	18
	Excursie Vogelgroep naar vogelrevalidatiecentrum Zundert op 5 juli	19
Artikelen	Op de bres voor de natuur - Interview met Leonhard Schrofer	20
	Aanvulling op het winteronderzoek naar Vuurgoudhanen in de Kempen	22
	Natuurmoment	24

Voorblad Klimopbremraap (Orobancha hederæ)- Foto: Ton Hermans

“Even vooraf - 39”

Sjef Ernes

Voorzitter, KNNV afdeling Eindhoven

Terwijl ik nog peinzend naar een wit vel zit te kijken, vliegen mijn gedachten alle kanten op. De wereld staat in brand. Voor mijn gevoel gaat het op steeds meer fronten de verkeerde kant op. Het voelt raar om dan een enthousiaste column te schrijven in ons

verenigingsblad. Zelfs als ik me beperk tot natuurproblematiek moet ik alle vezels van mijn, van natuurlijke optimistisch, karakter in dezelfde richting strijken om me niet over te geven aan pessimisme. Want ondanks protesten, goede voorbeelden, media-aandacht en rapporten over stikstof, lucht en water problematiek is het nog steeds de natuur die aan het kortste eind trekt. De grootste fout die mensen kunnen maken is te besluiten zelf niets te doen omdat ze denken dat hun individuele bijdrage te klein is om die gewenste verandering te realiseren. Of wachten tot ook die anderen.....?

Feit is dat 75% van de insecten is verdwenen, dat vogels door hun eieren heen zakken door gebrek aan calciumrijk voedsel en dat nu zelfs Hert en Reeën door kaliumgebrek dementieklachten krijgen. Positief is dat men steeds meer begrijpt dat het een complex vraagstuk is met als verbindingswoord: Biodiversiteit (natuur inclusief de mens als onderdeel daarvan). En dat woord klinkt ook steeds luider binnen onze vereniging! Als belangrijk aandachtsveld voor studie en beleving. En als toetsingskader voor bescherming en belangenbehartiging van de natuur. En daar word ik dan weer blij van.

In oktober, één jaar geleden presenteerden we een

toekomstverkenning op een erg goed bezochte, gezellige verenigingsdag. Degenen die er waren zullen dat zeker beamen. Alle redenen vonden we toen om daar een terugkerend ‘verenigings-jaarfeest’ van te maken! En dus komt er een heus jaarlijks terugkerend KNNV-jaarfeest en wel op 4 oktober a.s. Voor hen die er niet bij waren dé kans om dat sociale gebeuren niet een tweede keer te missen. Nu geen toekomstverkenning op de agenda maar wel weer veel nieuws. Er is veel in gang gezet, dat zult U horen. Ook hebben we een heel leuke inleider. En... er is weer een interactief programmadeel met keuzemenu voor binnen en buiten. En voldoende tijd om elkaar weer te ontmoeten, onder het genot van koffie-thee-vlaai en later de bekende borrel met knabbel. Dus noteer: 4 oktober, 13- 17 uur, inloop al vanaf 12:30 uur. De locatie is weer de Dassenburcht (Wolvendijk, tegenover Opwettense molen), alleen de plek al is de moeite waard om te komen.

De werkgroepen maken zich intussen al weer op voor de ‘binnen-activiteiten’. Zeker, er zijn nog genoeg excursies naar buiten maar D’n Aard zal weer wat intensiever gebruikt gaan worden voor werkgroepavonden en studie. Er zijn twee nieuwe groepen in de maak (biodiversiteit en jongerencontact). Ook hebben we inmiddels een welkomstcommissie en KNNV-ambassadeurs. Over de Biodiversiteitsdag in mei leest U elders in deze Venkraai. En de opzet van een Digitale Nieuwsbrief vordert gestaag.

Toch is de kluslijst nog niet volledig afgestreept. Als je een paar dagen per jaar tijd hebt voor de vereniging, kijk dan alsjeblieft op die kluslijst en pik er iets uit. En doe dat samen met een maatje die je kent in de vereniging, dan is het nog leuker! Toch weer optimistisch geëindigd !

Wijzigingen ledenbestand van 26 apr 2025 t/m 7 aug 2025

Nieuw

Mevr. I. Penders	Eindhoven
Mevr. A. van Luijk	Eindhoven
Mevr. P. van de Bogaart	Veldhoven
Mevr. L. van Breda	Eindhoven

Overleden

Dhr. C. Lasance	Nuenen
-----------------	--------

Opzegging lidmaatschap

Mevr. D. Ruff de Jong	Eindhoven
Dhr. H. Moonen	Valkenswaard

Stuur wijzigingen naar onze ledenadministrateur: ledenadministrateur@eindhoven.knnv.nl

Uitnodiging: Jaarfeest op 4 oktober

Het bestuur

N.a.v. een geslaagde KNNV-dag vorig jaar oktober is besloten dat we elk jaar een KNNV jaarfeest gaan houden. Dit jaar is de eerste keer en wel op 4 oktober!

De locatie is weer De Dassenburcht aan de Wolvendijk (tegenover de Opwettense Watermolen bij het bruggetje).

Alle leden zijn van harte uitgenodigd. We vieren tevens onze 80e verjaardag, weliswaar geen kroonjaar maar toch reden om even bij stil te staan. Centraal staat ontmoeting en gezelligheid maar uiteraard willen we mekaar ook bijpraten en er een inhoudelijke activiteit van maken. Het programma is dan ook veelzijdig. We hebben een inleidende lezing (met humor) gevolgd door enkele spraak- en smaakmakende 'successen' vanuit enkele werkgroepen. Natuurlijk benutten we de middag voor nieuws vanuit de vereniging. En we hebben een gevarieerd programmadeel met een keuze-

menu! Buiten (als het kan) én binnen. Voor iedereen dus wat wils.

Ook dit jaar geven we de bijeenkomst weer een ludiek tintje.

Uiteraard is er bij aankomst koffie/thee met vlaai en aan het einde ruim tijd voor een borrel of sap met knabbels en ...voor gesprek. Een mooie kans om je mede-verenigingsleden te leren kennen of de vriendschapsbanden weer aan te halen.

Inloop vanaf 12:30 uur, we starten stipt om 13:00 uur en de bel voor de laatste ronde klinkt rond 17:00 uur.

We rekenen op je komst. Een vereniging is meer dan de optelsom van de leden (vrij vertaalde spreuk) . Details volgen via de mailservice van Ludy Aarts.

Laat je alsjeblieft weten of je komt bij onze secretaris? Dat is wel zo handig.

Biodiversiteitsdag 25 mei 2025 - Een verslag

Han Monteiro, Plonie de Baar, Peter Zomer

Het behoeft geen toelichting dat ook onze afdeling van de KNNV weer heeft meegedaan aan de Dag van de Biodiversiteit. Een thema dat meer dan ooit onder druk staat van onze leefwijze, consumentengedrag en het westerse economische groeimodel. Met natuur nog steeds als verliezer.

Net als vorig jaar was er een klein voorbereidingsgroepje (Han Monteiro en Plonie de Baar, Peter Zomer moest om gezondheidsredenen in de voorbereiding afhaken) maar met veel steun vanuit de diverse werkgroepen.

Dit jaar is de heemtuin onze locatie. Er zijn dreigende wolken, maar de temperatuur is goed. Wij (Plonie en Han) beginnen vol goede moed aan de Biodiversiteitsdag. Gisteren hebben we nog overwogen of we het niet beter konden afgelasten gezien de weersvoorspellingen. Wel moeilijk, want iedereen die een groep leidt heeft zich voorbereid en de appelflappen zijn al besteld.

Bij aankomst bij de Heemtuin hangt de KNNV-vlag al en staat de banner. Jacqueline (van Heek) en Wim (van der Ven) zijn al begonnen. De keet is zelfs door Leonne (der Kinderen) helemaal opgeruimd, zodat we alle kratjes met kopjes en glazen op tafel kunnen zetten. We voelen ons heel welkom. Nadat Joep (Spronk), Martijn (Flipse) en Peter (Zomer) er zijn, arriveren ook de eerste deelnemers.

Stipt om 10 uur begint Plonie haar verhaal over de noodzaak van biodiversiteit. Daarna vertrekken de 4 groepjes: Libellen, Planten, Poelen en Vogels. Helaas zijn er geen belangstellenden voor een groepje rond Micro-Hydrologie met Harry (Nouwen) en ook Marleen (Smulders) krijgt geen deelnemers om samen naar Mossen te gaan speuren. Kort daarna begint het te druppelen en volgt er echte regen.

Martijn neemt zijn groep mee naar de stuw in de Dommel bij de Genneper Watermolen. Daar worden de Libellen ontdekt die op vlinderachtige wijze zich voortbewegen. Het zijn Weidebeekjuffers (*Calopteryx splendens*). De blauwe zijn de mannetjes en de groene de vrouwtjes. In de Heemtuin worden de Azuurwaterjuffer (*Coenagrion puella*) en de Blauwe breedscheenjuffer (*Plactcnemis pennipes*) gespot. Breedscheenjuffers zijn vooral te herkennen aan de verbrede platte achterpoten, zoals hun naam al zegt.

Wim en Joep hebben een route van 3 kilometer uitgezet. Ze komen niet verder dan 300 meter, er zijn genoeg planten om over te vertellen. De interesse is groot. Onderdelen van grassen worden uitgelegd. Onder de tientallen planten bevinden zich bloeiend Zevenblad (*Aegopodium podagraria*), Grote ratelaar (*Rhinanthus serotinus*), Wolfspoot (*Lycopus europaeus*) en Gewone bermzegge (*Carex spicata*). Van de laatste wordt een exemplaar meegenomen voor het herbarium omdat hij in die buurt zeldzaam is.

Jacqueline neemt haar deelnemers mee en vertelt haar verhaal over de poelenwerkgroep. De werkwijze waarop monitoring plaatsvindt resulteert in de vangst van een Alpenwatersalamander (*Ichthysaura alpestris*) die aandachtig bestudeerd wordt in een cuvet, een klein aquarium. In de “Wim-poel” worden larven van de Gewone pad (*Bufo bufo*) geschept.

Peter maakt ook een rondgang door de Heemtuin en leert de deelnemers de zanggeluiden van Roodborsten (*Erithacus rubecula*), Merels (*Turdus merula*), Zwartkoppen (*Sylvia atricapilla*), Winterkoningen (*Troglodytes troglodytes*), Tuinfluiter (*Sylvia borin*) en een Heggemus (*Prunella modularis*). De Merel is het makkelijkst te herkennen. De Winterkoning is een beetje bekend en wordt met enige aarzeling op naam gebracht. Het onbekendst zijn de zang van de Heggemus en Tuinfluiter. Er worden ezelsbruggetjes bedacht om de zang te herkennen. Bijvoorbeeld PR voor de Parelende zang van de Roodborst.

Gelukkig is na vertrek van de groepen de regen van korte duur en kunnen we de buitentafel schoonmaken en inrichten. Twee parasols worden boven de tafel geplaatst en moeten de appelflappen, koffie- en theekopjes een poosje drooghouden.

Om 11:40 uur komen de eerste groepjes terug. Helaas begint het te regenen, maar niet iedereen deert dat. In regenkleding wordt er plaats genomen op de klaargezette krukjes met een kop koffie of thee en een appelflap of stroopwafel. Degenen die minder goed beschermd zijn kruipen onder de parasols, gezellig!

Foto's worden getoond van vondsten die men tijdens de excursie heeft gedaan. Die van ontdekte Alpenwatersalamanders stelen de show. Uit de verhalen blijkt dat iedereen het naar zijn of haar zin heeft gehad. Tot slot willen we de vrijwilligers van de Heemtuin bedanken voor de gastvrije ontvangst.

Alpenwatersalamander

De “Wim-poel”

De Trompetterloop

Naschrift

Er waren 17 deelnemers: Planten 8, Poelen 3, Libellen 3 en Vogels 3.

We gebruikten het draaiboek 2024 dat we van Natascha en Freek hadden gekregen: Opzet, Evaluatie, aanleveren tekst voor website en Facebook en Mail voor de leden (Ludy).

Ook is er een presentielijst gemaakt waardoor we na afloop iedereen een mail konden sturen - in het Nederlands en Engels - met daarin de opmerking dat we het fijn vonden dat ze meegedaan hadden, en de mogelijkheid om zich aan te melden voor cursussen, lezingen, werkgroepen en excursies. We hebben ook de vraag gesteld of ze ervaringen en foto's wilden delen. We ontvingen 3 foto's en twee bedankjes.

Adoptiegebied Gijzenrooi, augustus 2025: hoe staat het ervoor?

Trudy Mennen

Ook dit jaar zijn verschillende werkgroepen gestart met de inventarisatie op Gijzenrooi.

In de praktijk blijkt dat iedere werkgroep zijn eigen werkwijze heeft. De Vlinders, Libellen, Hagedissen en Amfibieën worden elk jaar bezocht, terwijl de insectenwerkgroep twee jaar lang intensief het gebied geïnventariseerd heeft. Er ligt nu een geweldig rapport van de geleedpotigenfauna in Gijzenrooi, met bijdragen van de negen werkgroepleden die aan de inventarisatie deelgenomen hebben. Het vermelden waard zijn enkele zeldzame vondsten zoals het Spiegeldikkopje, de Heidekrabspin, de Roodpootgalgspinn en enkele zeldzame Bladwespen.

Ook de mossenwerkgroep heeft verspreid over twee jaar (i.v.m. de wateroverlast) het gebied intensief onderzocht en ook daar is door Marleen Smulders een mooi rapport over geschreven. Interessant is dat de mossenwerkgroep een vergelijking kon maken tussen de inventarisaties in de periode 1980-2005 en de inventarisatie in de periode 2023-2024. Waaruit blijkt dat een aantal rode lijst soorten verdwenen zijn, maar er ook andere, nieuwe rode lijst soorten waargenomen zijn.

Voor de poelenwerkgroep zit het seizoen er weer op. We konden een paar nieuwe leden begroeten en Petra van Leeuwen heeft na elk bezoek een verslagje

gemaakt met tips voor verdere verdieping van de amfibieënwereld, maar ook over wat we nog meer tegenkwamen in het veld aan planten, waterdiertjes, vissen etc.

De floristen en plantenwerkgroep inventariseren 1x per 4 jaar een aantal plots volgens de Tansley-methode.

De inventarisaties van vlinders (met als bijzondere vondst de Gestreepte pijlstaart!), Libellen en Levendbarende hagedis zijn nog volop bezig. Het is de bedoeling dat de heide na de rioolwerkzaamheden uitgebreid wordt voor het leefgebied van deze Hagedissen.

Voor de paddenstoelen-inventarisatie gaat het seizoen in september pas beginnen.

Ondanks de rioolwerkzaamheden waardoor het heggenlandschap volledig op z'n kop gezet is, heeft een klein groepje toch nog de broedvogelinventarisatie gedaan; de overige leden van de werkgroepen voeren hun gegevens van het overige gebied in op Avimap.

De verslagen van de insectenwerkgroep en de mossenwerkgroep zijn op de website van de KNNV te vinden.

DE MOSSEN VAN GIJZENROOI

Inventarisatieproject van de Mossenwerkgroep van de KNNV afdeling Eindhoven
Periode: augustus 2023 – november 2024

Mossenwerkgroep

Inventarisatie van de Geleedpotigenfauna in natuurgebied Gijzenrooi, gelegen tussen Eindhoven en Geldrop

Door de insectenwerkgroep van de KNNV afdeling Eindhoven, 2022-2024

Insectenwerkgroep

Poelenwerkgroep

In Memoriam Gerda Birza

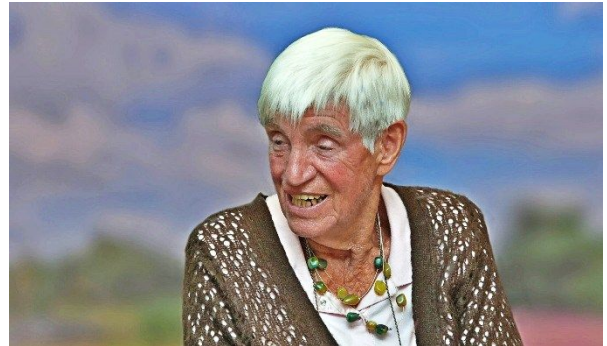
Trudy Vos

In april overleed op 94-jarige leeftijd ons oud-lid Gerda Birza.

Gerda trouwde in 1955 met Jac Birza, en in dat jaar werden beiden ook lid van de KNNV. Gerda en Jac deden alles samen en namen deel aan bijna elke KNNV-excursie, dichtbij en verder weg. Zij gingen graag naar de Alpen waar ze genoten van de zomerse bloemenpracht. In 1994 stierf Jac en vanaf dat moment stond Gerda er alleen voor. Het was niet gemakkelijk, maar ze vond troost in de activiteiten in de natuur en het tuinieren.

Gerda was onderwijzeres, en heeft zich haar hele leven ingezet om mensen liefde voor de natuur en kennis over de natuur bij te brengen. In 1971 was zij een van de oprichters van de IVN-afdeling in Geldrop, en later werd zij daarvan erelid.

Gerda had veel kennis van planten, vlinders, en vogels, maar paddenstoelen hadden haar bijzondere interesse. Zelf heb ik veel plezierige excursies met Gerda meegemaakt en heb ik veel van haar geleerd.

Excursies

- **Aanmelden is noodzakelijk, tenzij anders is aangegeven.**
Er kan immers een kleine wijziging zijn, en vervoer kan aangepast worden. En mocht een excursie niet doorgaan, dan kunnen degenen die zich hebben aangemeld worden ingelicht.
- Mogelijk worden er tijdens een excursie foto's gemaakt waar deelnemers op staan.
Als u daar bezwaar tegen heeft, wilt u dat dan kenbaar maken.
- Zorg voor proviand (eten en drinken) en neem regenkleding mee, evt. laarzen.
- En natuurlijk.... een veldkijker, een loepje, je favoriete boek om iets in op te zoeken.
- Let bij colonne rijden altijd op degenen die volgen, dit om elkaar niet uit het oog te verliezen.
- De chauffeur kan de route ontvangen van, of vragen aan de excursieleider.
- Ook niet-KNNV-leden zijn van harte welkom.
- Het KNNV-principe is: We leren van en ontdekken met elkaar, ieder brengt het hare of zijne in.

Za 13 sep – Excursie naar de Geelders

Thema: Landschap
Leiding: Rob van Vucht
Duur: Halve dag, rond 14 uur terug
Start: 9:00 uur, Orionstraat, Eindhoven
Lengte: Ca. 6 km
Aanmelden: Via de KNNV-website of per e-mail aan excursie@eindhoven.knnv.nl

De Geelders vormen een landschap ten noorden van Liempde op lage, natte leemgrond. We vinden er veel loofbos met daarin akkers en houthakwallen. Delen van het gebied zijn al eeuwen gebruikt, o.m. door de Kartuizers, voor eikenhakhout. Door verlaging van de grondwaterstand dreigde verdroging, en daarnaast kap van de bossen. Dat laatste is tientallen jaren geleden al gestopt, en recent wordt ook de

grondwaterstand hersteld. De bossen van de Geelders herbergen nu vele zeldzame bomen-, planten- en diersoorten. Zie bijvoorbeeld ook de websites van Het Groene Woud en ARK.

We worden door het gebied gegidst door Wim van de Meughevel die al tientallen jaren in de nabijheid woont.

Za 20 sep – Excursie langs de Esperloop en de Snelle Loop

Thema: Langs de twee lopen
Leiding: Natascha Jaegers
Lengte: Ca. 6 km
Duur: Halve dag
Start: 9:30 uur parkeerplaats Wolvendijk 80 te Eindhoven of
10:00 uur, parkeerplaats Grotelsche heide in Bakel (naast Grotel 5)
Aanmelden: Via de KNNV-website of per e-mail aan excursie@eindhoven.knnv.nl

De Esperloop is een met kwel gevoede bronbeek en het leefgebied van onder andere de Gewone bronlibel. Deze geel-zwarte libel is de grootste van ons land.

Gewone bronlibel – foto: Gerard Vos

Ook de knalgeel gekleurde Dotterbloem groeit en bloeit langs de beek. Soms zelfs al vanaf eind januari, met een tweede bloei in augustus en/of september. Als je in het water kijkt, zie je op sommige

plekken dat op bijna alles wat in het water ligt - takjes, bladeren en waterplanten - een roestkleurig laagje zit. Dit is ijzer dat in het wilstwater zit en is neergeslagen. Dit ijzer vangt ook voedingsstoffen af, waardoor het water voedselarm en van een goede kwaliteit is. Het water van de Esperloop bevat veel ijzer omdat een belangrijk deel van het water dat dit beekje voedt afkomstig is van de zone langs de Peelrandbreuk, een diepe geologisch breuklijn, waarlangs diep grondwater opwelt.

De Snelle Loop heeft een recht karakter, wat geen gevolg is van de kanalisatie, maar grotendeels origineel. Het is geen natuurlijke beek, maar een gegraven waterloop die deel uitmaakte van een in de veertiende eeuw opgeworpen landweer: lange verdedigingswerken, die vooral werden aangelegd in de 14e en 15e eeuw. Een ander beeldbepalend element is ook 'de wortel van De Mortel', een mediators van ongeveer 130 m hoog.

Het kan drassig zijn bij de Esperloop en de Snelle loop

Za 18 okt - Herfstwandeling Kampina en Belversven

Thema: Landschap
Leiding: Freek Smedema
Lengte: Ca. 10 km
Start: 9:00 uur, verzamelen op parkeerplaats Orionstraat (tegenover Albert Heijn)
Aanmelden: Via de KNNV-website of per e-mail aan excursie@eindhoven.knnv.nl

De Kampina was één van de eerst natuurgebieden die werden aangekocht door de Vereniging Natuurmonumenten, inmiddels meer dan 100 jaar geleden. Hierdoor heeft het gebied een groot deel van zijn oorspronkelijke karakter en charme behouden.

Het bestaat uit een afwisseling van natte en droge heide, dennenbossen, beken en vennen. De heide wordt begraaasd door paarden en runderen.

Vanuit het gehuchtje Roond maken we een stevige wandeling door dit uitgestrekte gebied, dat laat zien hoe grote delen van Brabant er vroeger uitzagen. Daarbij lopen we onder andere rond het mooie en stille Belversven.

Zwavelzwam – foto: Trudy Vos

Zo 26 okt - Excursie naar de omgeving van Landgoed de Wielewaal

Thema: Paddenstoelen
Leiding: Ton Hermans, 06-28062650, aijhermans@gmail.com
Duur: Driekwart dag, dus een boterham meenemen
Start: 9:00 uur, ingang van het landgoed van de familie Philips, Oirschotsedijk 3D in Eindhoven (kaartje).
Ga vanaf de Anthony Fokkerweg de Oirschotsedijk op, en neem dan de tweede weg rechts.

Dankzij de medewerking van de familie Philips is het ook dit jaar weer mogelijk, onze excursie naar het landgoed gelegen naast „De Wielewaal” te houden.

Het accent ligt zoals gewoonlijk op de paddenstoelen. Maar het betreft een bijzonder interessant, normaal niet toegankelijk gebied waar ook veel andere dingen zijn waar te nemen. Hopelijk is het de goede tijd om veel paddenstoelen tegen te komen.

Za 1 nov – Excursie naar het Munnichsbos

Thema: Landschap
Leiding: Rob van Vucht
Duur: Driekwart dag, rond 16 uur terug
Lengte: Ca. 8 km
Start: 9:00 uur, verzamelen op parkeerplaats Gerardusplein, Eindhoven
Aanmelden: Via de KNNV-website of per e-mail aan excursie@eindhoven.knnv.nl

Wij verwachten rond deze tijd mooie herfstkleuren en paddenstoelen in dit midden-Limburgse loofbos (naast Munnichsbos ook Munningsbos genoemd, van Monnikenbos), vooral in het hoge open beukenbos, dat ook wel ‘de kathedraal’ genoemd wordt.

We verkennen ook het landgoed rond kasteel Aerswinkel en een deel van bosgebied 't Sweeltje, wel grotendeels naaldbos, maar ook met stukjes extensief beheerde landbouwgrond.

Middelste bonte specht – foto: Gerard Vos

Zo 16 nov – Excursie naar de Groote Heide

Thema: Landschap en vogels
Leiding: Jacques van Kessel, j.kessel51@upcmail.nl
Duur: 3 uur
Start: 9:00 uur, Hut van Mie Pils, Leenderweg 1, Waalre

Vandaag gaan we een gebied bezoeken van Brabant Water en Brabants Landschap. Een groot bosgebied en een heidegebied met vennen.

Hier wordt alles in het werk gezet om de waterstan-

den weer omhoog te krijgen, ten gunste van het waterwingebied.

Kortom, een heel afwisselend landschap met kenmerkende vogelsoorten.

Zaterdag 29 nov – Vogels kijken en wandelen bij het Soerendonks Goor

Leiding: Freek Smedema
Lengte: Ca. 6 km - halve dag
Start: 9:00 uur, verzamelen op parkeerplaats Gerardusplein Eindhoven
Aanmelden: Via de KNNV-website of per e-mail aan excursie@eindhoven.knnv.nl

Het Soerendonks Goor is een plas aan de rand van een uitgestrekt heidegebied. In de jaren 50 en 60 zijn er pogingen gedaan om het gebied om vormen tot landbouwgrond. Inmiddels is het weer volledig teruggegeven aan de natuur. Op en rond het meer zijn in november veel verschillende soorten water-vogels te spotten, waaronder diverse soorten Eenden, Ganzen, Reigers en steltlopers. Ook de Havik en Sperwer laten zich er regelmatig zien. Ik neem een telescoop mee en we nemen ruim de tijd om de plas af te speuren. Daarna maken we een rondwandeling over de hei met kans op onder andere de Klapekster.

Waterpieper, Soerendonks Goor – foto: Gerard Vos

Za 13 dec - Excursie naar de Oisterwijkse Vennen

Thema: Landschap
Leiding: Rob van Vucht
Duur: Halve dag - rond 14 uur terug.
Lengte: Ca. 6 km
Start: 9:00 uur, Orionstraat Eindhoven
Aanmelden: Via de KNNV-website of per e-mail aan excursie@eindhoven.knnv.nl

Een bosgebied met een rijke variatie aan bomen en struiken, waarin vele vennen steeds afwisselende uitzichten bieden, zeker met de doorkijkjes die we in deze late herfst mogen verwachten. En dan ook nog een dicht net van wandelpaden: ideaal om te

verkennen op deze doorstapwandeling.

Het gebied is al ruim een eeuw lang in het bezit van Natuurmonumenten, dat het heeft gered van kap door een projectontwikkelaar.

Excursies van de Vogelwerkgroep

Datum	Gebied	Vertrek	Tijd	Contact
Za 6 sep	Biesbosch	Orionstraat	8:30 uur	Annemieke
Za 11 okt	Thorn – Kessenichplas - Kollegreend	Gerardusplein	9:00 uur	Wim
Za 25 okt	De Hamert	Wolvendijk	9:00 uur	José
Za 8 nov	Soerendonk	Gerardusplein	9:00 uur	Martien
Za 22 nov	Herbertusbossen	Gerardusplein	9:00 uur	Marjan
Wo 10 dec	Groote Peel	Gerardusplein	9:00 uur	Martien
Ma 29 dec	Zeelandtocht	Orionstraat	8:00 uur	Annemieke

Contactpersonen

Martien Helmig	m.helmig@bbhmail.nl
Annemieke van Vucht	annemiekevanvucht@kpnmail.nl
Wim van de Meugheuvel	wim@vandemeugheuvel.nl
José Walthuis	jose.walthuis@kpnmail.nl
Marjan van Stratum	mvanstratum@hotmail.com

Lezingen

Do 16 okt - Lezing "De bijzondere leefstijl van de Koekoek"

Door Willie de Vries

20:00 - 22:00 uur, inloop vanaf 19:45 uur

Gebouw "D'n Aard", Ariespad 5, 5503 EZ Veldhoven

Vooraf aanmelden via de agenda op onze website eindhoven.knnv.nl.

We vragen een bijdrage in de kosten: € 5,- aan leden van KNNV of IVN en € 7,50 aan niet-leden.

Na aanmelding ontvangt u een bevestiging van uw deelname en een betaalverzoek.

Willie de Vries is al sinds 2011 intensief betrokken bij het observeren, fotograferen en onderzoeken van de Koekoek. Hij werkt onder meer mee aan het Cuckoo Tracking project van de British Trust for Ornithology (BTO). Ook doet hij veldonderzoek naar lokale, niet gezenderde Koekoeken in Nederland.

In deze lezing voor de KNNV neemt hij ons mee in de intrigerende wereld van de Koekoek (*Cuculus canorus*). Aan de hand van uniek beeldmateriaal en persoonlijke ervaringen vertelt hij over:

- Koekoeken en hun parasitair gedrag
- Hun voortplanting en het ontstaan van het koekoeksei
- De nieuwste inzichten vanuit tracking-technologie

- Koekoekrassen
- De ecologische rol van de Koekoek als voorbode van de lente
- Waar (ver)blijft hij eigenlijk in de winter?
- De trucs en slimmigheden van Koekoeken en de reactie van de gastouders daarop
- De verontrustende afname van het aantal Koekoeken in Nederland.

Charles Darwin en Alfred Russel Wallace komen kort ter sprake met hun evolutionaire theorieën over de Koekoek. Een aantal andere koekoekspecialisten passeert ook nog de revue.

Zowel ervaren vogelaars als geïnteresseerde leken zijn van harte welkom als zij meer te weten willen komen over deze aparte vogel.

Do 30 okt - Lezing "Zomereik, schatkamer van de natuur"

Door Jeroen Helmer – ARK Natuurontwikkeling

20:00 - 22:00 uur, inloop vanaf 19:30 uur

Gebouw "D'n Aard", Ariespad 5, 5503 EZ Veldhoven

Vooraf aanmelden via de agenda op onze website eindhoven.knnv.nl.

We vragen een bijdrage in de kosten: € 5,- aan leden van KNNV of IVN en € 7,50 aan niet-leden.

Na aanmelding ontvangt u een bevestiging van uw deelname en een betaalverzoek.

Jeroen Helmer is als illustrator en ecooloog al 36 jaar werkzaam voor ARK Rewilding Nederland. Van zijn hand zijn vooral de zogenaamde sleuteloortplaten bekend, met prachtige tekeningen, van vaak grote soorten zoals Paard, Wolf of Bever, die door hun aanwezigheid en gedrag beslissend kunnen zijn voor de aanwezigheid van andere soorten.

Deze platen heeft hij onlangs bijeen gebracht in het boek 'Wildernis in eigen land'. Een van de laatste tekeningen gaat over de Zomereik en al haar bewoners. De Zomereik kan zeer oud worden, als hij de

ruimte krijgt en kan samenwerken met honderden soorten dieren, insecten en schimmels.

In deze lezing voor de KNNV Eindhoven neemt Jeroen ons mee in dit proces, waarbij vele andere natuurlijke processen de revue passeren, zoals begrazing, de invloed van roofdieren en afbraakprocessen.

Vanaf 19:30 uur zal Boekhandel van Piere uit Eindhoven in D'n Aard aanwezig zijn. U kunt dan ter plekke het boek 'Wildernis in eigen land' inzien of aanschaffen.

Do 6 nov - Lezing "40 jaar (planten)leven op kerkhoven "

Door Rob Vereijken

20:00 - 22:00 uur, inloop vanaf 19:30 uur

Gebouw "D'n Aard", Ariespad 5, 5503 EZ Veldhoven

Vooraf aanmelden via de agenda op onze website eindhoven.knnv.nl.

We vragen een bijdrage in de kosten: € 5,- aan leden van KNNV of IVN en € 7,50 aan niet-leden.

Na aanmelding ontvangt u een bevestiging van uw deelname en een betaalverzoek.

In 1983 en 1984 bezocht Rob Vereijken 76 kerkhoven in Brabant. In die tijd leverde dat al bijzondere vondsten op. Nu na 40 jaar heeft hij het onderzoek herhaald. Zou er een verandering zijn opgetreden in de plantengroei, of is alles hetzelfde gebleven?

Vanuit zijn woonplaats Tilburg bracht hij een bezoek aan de steden Tilburg, Breda, Den Bosch en Eindhoven en diverse omliggende dorpen.

Tijdens de lezing voor de KNNV Eindhoven komen diverse begraafplaatsen in onder andere Tilburg en Eindhoven ter sprake. Verrassingen zijn toch altijd de Joodse begraafplaats, het Catharinakerkhof en wijkbegraafplaats Woensel. Welke soorten zijn verdwenen of veel minder teruggevonden?

Het is overduidelijk dat er allerlei soorten zijn die 40 jaar geleden nog niet eens in onze omgeving

groeiden en die nu massaal op onze omringende kerkhoven te vinden zijn.

Kerkhoven en begraafplaatsen herbergen vrijwel altijd veel meer plantensoorten dan je zou verwachten. Dit heeft onder andere met de afwisseling op de begraafplaats te maken: kale grond, gazons, beschaduwde hoeken, stenige zerken en muren, en allerlei braakliggende rommelhoekjes. Rob vertelt ook welke soorten nu juist op bepaalde plaatsen te vinden zijn en wat de reden daarvan is.

De flora is maar één aspect van de natuurlijke rijkdom van een kerkhof. De spreker maakt ook een uitstapje naar ander leven dat zich goed op het kerkhof weet te handhaven. Zo zijn er ook Mossen, Korstmossen, Vogels en Insecten die zonder kerkhoven een zwaar leven zouden hebben.

Catharina kerkhof Eindhoven

Kerkhof Oude Toren Eindhoven

Excursieverslagen

Vogelreis naar de Camargue, van 24 april tot 4 mei

Hans van Sprang

Het is 23 april. We vertrekken naar de Camargue en rijden in 2 dagen erheen. De eerste nacht brengen we door in Beaune, een afstand die goed te doen is, ook als het regent zoals nu. We overnachten in een appartement van Domitys, een Franse organisatie voor zorg aan ouderen die niet-bezette appartementen verhuurt aan reizigers. Geeft de rust om van te voren ook te overdenken wat je verwacht van de reis en van een verslag.

Zoals vaak heb ik de reis voorbereid door te lezen in reisverslagen van vogelaars over het gekozen gebied. Dat geeft een idee van wat je kan verwachten, maar het maakt bij mij, dat ik dingen ga verwachten. Net als wanneer ik ergens al ben geweest en daar iets speciaals heb gehoord of gezien. Ik verwacht ergens dan dat dit zich herhaalt, dat ik dat weer zal meemaken. Zo is er op Texel een struik waar ik iedere keer Braamsluipers verwacht te horen en zien. Verderop dan een stukje waar altijd, in het goede seizoen, een Blauwborst zit. Teleurstelling als die er niet of nog niet of niet meer is. Dat doet voorbereiding met verslagen ook. En we hebben ook nog een KNNV boek "Vogels kijken in de Camargue" dat 8 jaar oud is en waar Bijeneter-kolonies worden vermeld en andere vogels op plaats aangeduid. Je verwacht succes bij voorbaat.

De werkelijkheid is anders. Het is net als in de rest van de wereld. In de binnenstad zijn winkels verdwenen die er 8 jaar geleden wel waren en, helaas, de Bijeneter-kolonie is verhuisd zonder bericht. Op andere punten is de indicatie nuttig dat je een bepaalde soort daar kan zien, maar het gaat niet op afspraak helaas. Dit verslag gaat daarom ook niet over de vraag waar we precies bepaalde vogels hebben gezien en wanneer. Het gaat over waarnemen zonder teveel verwachtingen en de ongelooflijke rijkdom van de Camargue. Het gaat over vogels maar ook over andere dieren en hoe je vrolijk wordt van al die variëteit en dat leven.

Op 24 mei zitten we buiten voor het huis, dat we voor 10 dagen hebben gehuurd, op een picknickbank te eten. Zo zullen we die dagen vrijwel elke dag buiten kunnen eten. Boven ons hoofd vliegen grote groepen Flamingo's af en aan, grotendeels richting vogelpark Pont de Gau waar ze worden gevoerd rond die tijd. Maar ook de Zwarte ibis vliegt af en aan, met nestmateriaal soms of gewoon om te vliegen. We

eten onder continue gezang van de Nachtegaal en de Cetti's zanger, die met tientallen in de buurt zitten.

Als we na het eten 200 m teruglopen langs de weg zien we in een plas een paar Paarden en vooral Flamingo's, Kleine zilverreigers, Steltkluten, Zwarte ibissen en Bosruiters. Meteen ook een heleboel van alles zal ik maar zeggen. En vooral van de Bosruiters word ik ongelooflijk blij. We zijn meteen midden in de Camargue, we wonen onder een geluidsdak van Nachtegalen en overvliegende Flamingo's en dat zal 10 dagen duren. In tien dagen heb je de tijd om veel gebieden te bezoeken en zelfs ook aangrenzende regio's.

Wij hadden onze basis een paar kilometer buiten Saintes Maries de la Mer, de hoofdstad van de Camargue. Het voordeel is dat je midden in het centrale deel van de Camargue bent, maar het heeft als nadeel dat je om de meer oostelijke en westelijke delen te bezoeken altijd begint met een half uur in de auto over dezelfde weg richting Arles te rijden. Dat werd dan ook een bijna dagelijkse routine en die weg ging behoorlijk vervelen in de loop van de tijd. Mede daarom wil ik niet als een gids door die gebieden heen banjeren maar meer kijken aan de hand van thema's wat er aan leuke dingen is blijven hangen van 10 dagen intensief kijken en reizen door dit vogelparadijs.

De Camargue is een mengsel van cultuurland met weidegrond en moerasgebied. In het zuiden zijn dat voornamelijk zoutwatermoerassen waar ook zoutwinning plaats vindt. Wat meer landinwaarts zal het minder zout zijn, maar overal worden stroken land doorsneden door vijvers en rietpartijen. Toen ik dit hoorde en zag moest ik aan Reigers denken, Reigers als eerste thema.

In het Parc Ornithologique Pont de Gau (PO) bevindt zich een reigerkolonie. Voor het PO stond eigenlijk altijd een rij van mensen en langs de weg, de doorgaande weg naar Arles, stonden auto's over honderden meters in de berm. Wij zijn op maandagmorgen erheen gegaan. Kleine zilverreigers, Koereigers en Blauwe reigers hebben we gezien, andere soorten moeten er zijn, maar waren blijkbaar niet bereid om zich te tonen. Hiervoor hadden we overigens niet naar het PO hoeven te gaan, want 400 m van ons huis af ligt een uitloper van een vijver, Etang de Launes, waarin ook op een eilandje een reigerkolonie huist met als bijwonende bezoekers veel Zwarte ibissen. Ook hier dezelfde Reigers als in het PO. Hier en daar zagen we ook Grote zilverreigers, maar veel minder dan de Kleine. Voor andere Reigers hadden we onze zoon Caspar mee en ook wat geluk. Caspar maakte iedere dag in alle vroegte een ochtendwandeling en kwam dan thuis met nieuwtjes. Een keer een foto van een wat gedrongen Reiger in de struiken vlak bij huis.

De Kwak zat ook die avond en de dag daarna in diezelfde struiken. Sterker nog, de volgende avond zaten er drie, die daarna helaas vertrokken waren en niet meer terugkwamen. Zo zagen we de Reiger in wat zijn natuurlijke habitat was en niet in een park. De volgende kandidaat meldde zich tijdens een wandeling om de Étang de Scamandre, een vijver met daaromheen paden en erdoorheen vlonders. Geen vogelpark, maar wel een gebied met veel aandacht voor vogels en een aantal mogelijkheden om die te zien. Op het verste punt van de ingang hadden we naar vogels staan kijken en draaiden ons om, om door te lopen. Daar, achter ons, doodstil had al die tijd iemand naar ons zitten kijken. Het Woudaapje bleef rustig zitten tot we hem hadden gefotografeerd en vertrok toen naar een rustiger punt. Hierna misten we alleen de Ralreiger nog en die hebben we vervolgens op een andere vijver ergens op grote afstand in de oevervegetatie gezien als een licht oranje gekleurde vogel in diepe dekking. Fantastisch om deze reigers in één omgeving te zien.

En de Purperreiger, was die aanwezig? Vanaf het eerste begin op de eerste dag vloog hij over ons huis heen. Wat een prachtige beesten en in groepen verplaatsten ze zich iedere avond weer richting PO.

Als tweede thema de vogels van de struiken en moerasvegetatie. Ik denk dan aan de kleine pietjes die ons omringden en waar we dagelijks heel veel plezier aan beleefden.

Overall om ons heen hoorden we de Nachtegaal en de Cetti's zanger. Soms een van de twee, vaak ook samen. Daar kwam ook de Kleine zwartkop regelmatig bij kijken. Wat een schitterende vogel is dat. Meer in het moeras, langs rietoevers kwamen ook de Grote karekiet, de Kleine karekiet en de Zwartkoprietzanger in beeld en de Grasmus en Graszanger hoorde je ook in de drogere stukken. Als de vogels veel voorkomen lijken ze ook minder schuw en daarom was het ook mogelijk om er veel te fotograferen. Hieronder zijn drie van de mooie momenten vastgelegd

Iedere ochtend werden we wakker met een heel zacht hup-hup-hup op de achtergrond. Het was niet zo hard dat je er meteen aan dacht, maar toch. Toen zagen we dat het huis naast waar wij zaten de naam "Mas des Huppes" had en ja, dat hup-hup-hup was inderdaad de Hop. Blijkbaar kwam die voor in de buurt. Het duurde niet lang of we zagen de Hop. In de tuin bij het huis, maar daar was hij meteen weg als hij ons zag. Bij de Mas des Huppes was het eenvoudiger om de Hop te bestuderen en fotograferen. Deze had juist een wortel opgegraven en het besluit genomen die op te eten.

Zo konden we van vrij korte afstand zonder de vogel te verstoren wel heel mooi er naar kijken.

Een ander thema zijn de roofvogels. Wat is er daar bijzonder? Eigenlijk gaf het boekje aan dat er in Crau Aasgieren waren die uit de er boven liggende Alpilles aangezeild kwamen om daar te fourageren. Eerlijkheid gebiedt te zeggen dat je die ook in Les Alpilles kan zien, maar wij begonnen in de Crau, een gebied waar je voor bezoek aan het interessante deel een vergunning nodig hebt die je in het ecomuseum in St. Martin de Crau ophaalt. We hebben daar, Meau de Peau heet het (naar de hoeve die daar vervallen bij staat) gelopen en inderdaad, rond de middag komen er Gieren aan. Vale Gieren om precies te zijn, geen Aasgier gezien en ook geen andere Gieren. Ik wil je een foto van een wat vreemd exemplaar niet onthouden. Helaas is de kolonie kleine Torenvalken die er zou moeten zitten blijkbaar na 8 jaar verhuisd.

We zijn ook een dag naar de Alpilles geweest en daar waren we eigenlijk wat te laat, veel roofvogels had

den al erg veel hoogte gemaakt en waren voor ons niet meer goed te onderscheiden. Wel zagen we ook hier veel Vale gieren en daartussen Arenden die we niet goed konden identificeren. Meer in de Camargue zagen we de Slangenarend en de Wespendif, Torenvalkjes, een Sperwer, Buizerd en Rode en vooral heel veel Zwarte wouw. Die Zwarte wouw was ook een veel geziene gast bij ons huis. Tegenover waar wij zaten lag een ander Mas, waarbij ze blijkbaar wat voer buiten gooiden in de avond. Daar kwamen dan groepen Geelpootmeeuwen en Kokmeeuwen/Zwartkopmeeuwen op bezoek om een restje mee te pikken. Maar vooral was daar de Wouw, keurig wachtend in een boom, meestal een stuk of drie exemplaren. Die bleven wat in de buurt en kwamen regelmatig overvliegen. Tijdens het vliegen peuzelen ze gezellig ratjes of muizen op en dat gaat ze ook heel goed af

Een ander genoeg van het huis waar wij zaten was de bouw. Op het dak lagen dakpannen die zo uit de Romeinse tijd konden dateren en daaronder was veel ruimte. Ook had het alleen een houten frame, ook de veranda, waar dikke balken het dak steunden. In die balken zaten grote scheuren. Iedere avond hoorden we geritsel op het dak en na een korte studie zagen we een zwerm Vleermuizen vliegend om het huis. Het terras onder de veranda lag iedere morgen vol vleermuizenpoep, maar ook overdag kwam er bij. En dus keken we in de spleten in die balken. Prachtige slaapplek voor deze geweldige beestjes die hier hielpen om de overvloedig aanwezige muggen bij ons vandaan te houden.

Nu we toch bij ons huis zijn, iedere avond werden we opgeschrikt door een onregelmatig beginnend en dan langzaam aanzwellend geluid dat na wat zoekwerk op geluiden op internet de Boomkikker moest zijn. Maar het zoeken van de Boomkikker is een ander verhaal. Cas wilde hem vinden en is een paar keer op zoek gegaan in struiken waar je in de avond het geluid hoorde. Die beesten hebben een schutkleur, ongelooflijk. Ze zijn gevonden, maar de eerste keer was hij ons komen halen en wist hij niet meer exact waar de Kikker zat. Gevolg nog weer 10 minuten zoeken tot we hem weer zagen. Zo op de foto valt het mee, maar die neem je dan ook van de zijkant terwijl we bij het zoeken enkel groen op groen zagen.

Omdat je relatief dicht bij de kust zit en er veel water ook in het binnenland is noem ik het volgende thema Sterns en Meeuwen. Van de grotere Meeuwen zijn er geen Zilvermeeuwen, wel Mantelmeeuwen en Geelpootmeeuwen en dus Zwartkop/Kokmeeuwen. Daarbij een interessante andere soort die heel weinig voorkomt, de Dunbekmeeuw.

Een wendbare meeuw die echt op het water ligt met als extra een donkerrode snavel. Gespot aan de kust. Een prachtige vogel die toch niet meteen heel erg opvalt tussen jonge Kokmeeuwen. De leukste bij de sterns is de Lachstern, die op vrij veel punten voorkomt. Natuurlijk zien we daarnaast veel Visdiefjes maar de Zwarte snavel verraad de Lachstern al snel. En ja, hij maakt een lachend geluid, zo viel ons op.

Bij het water viel overigens vooral op dat er naast de Wilde eend eigenlijk nauwelijks eenden waren te zien. We hebben Bergeenden gezien, maar dat vind ik eigenlijk een twijfelgeval. Daarnaast troffen we gelukkig toch een keer de Krooneend aan, dat was wel weer een extraatje.

Voordat ik de laatste categorie oppak, waarmee ik ook begon, wil ik nog even de gele vogel vermelden. Ik denk met veel plezier terug aan de Europese kanarie die boven in een boom in de Alpilles naar ons zat te fluiten en aan de prachtige scherp getekende Gele kwikstaarten die ook vaak boven in hun boom ons zaten te bekijken.

Die laatste categorie die ik op ga pakken zijn natuurlijk de Bijeneters. Ondanks de verhuizende kolonies waren we er toch op gespitst om ze te vinden en we hebben ze uiteindelijk op 3 plaatsen gezien.

Twee maal vanuit de auto zomaar ergens op een binnenweg waar we ze in een geval een dag later ook niet meer zagen en een keer bij een wandeling in een prachtige en heel gevarieerde omgeving: de wandeling bij het Musee de Camargue, met water, cultuur,

landschap en moeras gecombineerd in een paar km lange wandeling. Daar zat duidelijk een kolonie en waren ze op jacht.

Het was een fantastische reis, de gekozen plek in de natuur was subliem en we hebben een overvloed aan vogels gezien. De tijd, eind april- begin mei, is ook erg goed en het is een echte aanrader.

Op het eind toch nog een opmerking over mooie punten om heen te gaan. Zoals heel vaak hebben we tijdens het rijden over rustige C-weggetjes veel gezien. Je kunt dan even stoppen en als dat nodig is uitstappen. Maar ook de meer parkachtige vogelreservaten zijn de moeite waard. Ik heb weinig over het PO geschreven, alleen over de Reigers. De meeste mensen vergapen zich overigens aan de ongelooflijke hoeveelheid Flamingo's die daar op een van de

eerste vijvers zichtbaar is. Er zijn daar in het PO twee wandelroutes, die op elkaar aansluiten en met name in het nieuwe, veel rustigere tweede deel hebben we veel gezien en gehoord. Zwartkoprietzanger, Kleine karekiet, Graszanger, Kuifleeuwerik en ook steltlopers als de Zwarte ruiter en de Groenpootruiter waren hier aanwezig. Er liepen ook Kemphanen en zelfs een Zilverplevier kwam in beeld.

We hebben het hele gebied doorkruist, we kwamen daarbij veel vijvers tegen, sommige met parkachtige voorzieningen (en soms bezoekerscentra) zoals bijvoorbeeld La Capeliere, Musee de la Camargue en de Étang du Scamandre. Zeker de moeite waard om te gaan kijken maar wel beseffen dat een aantal niet altijd open is en dat je veel vogels ook buiten de park-omgeving prima kunt waarnemen.

Excursie van de vogelgroep naar het Diessens Broek op zondag 18 mei

Hans van Sprang

Het Diessens Broek is een gewild uitstapje voor de Vogelgroep in de maanden april of mei. Natuurlijk zijn we er met name in de Coronatijd niet steeds als groep heen geweest, maar toch heb ik voor alle jaren vanaf 2018 een vermelding dat ik daar ben geweest.

Dit jaar is er een kleine groep van 6 vogelaars die samen de excursie doen. Het is wel relatief laat in mei, altijd waren we er eerder. Dat maakte een duidelijk verschil zichtbaar. Ondanks de droogte, die je echt terug zag in de hoeveelheid nu droogstaande plasjes, stonden struiken en bomen volop in blad. Juist dat is voor de vogelaar een groot nadeel, want de vogels zitten dan goed verstopt achter dat blad en wij staan aan de andere kant van het bladergordijn met moderne optiek te proberen om er doorheen te kijken. Dat wil niet best lukken. En dan is Merlijn onze gids, zal ik maar zeggen, want voor het herkennen van geluiden is de app Merlin toch wel een heel handig hulpmiddel. Maar ook niet meer dan dat.

Deze wandeling met veel groen gaf dus weinig visuele waarnemingen. Dat kwam ook doordat er op heel veel punten geen water meer stond in wat normaal poelen of vennen waren. Daar zaten dan ook geen steltlopers, Ganzen of Eenden meer en alleen een enkele Blauwe reiger. Dan zou je denken dat de plekken waar nog wel water was een overmaat aan vogels zouden laten zien, maar ook die waren angstig leeg. Blijkbaar is door het wegvallen van een groot deel van het water het gehele gebied minder aantrekkelijk voor veel soorten vogels.

Diessens Broek betekende voor mij, dat we eigenlijk altijd de Blauwborst in aantallen konden waarnemen en meestal ook de Rietzanger. Die beide waren er deze keer niet te zien of te horen. Wel de Kleine karekiet, die we meestal vanaf mei gingen waarnemen en, in mijn lijstje voor de eerste keer, een nu vrijwel continue aanwezige Bosrietzanger. Mogelijk beide even te zien, maar meestal alleen te horen en als je er al een ziet zijn deze vogels nog bijna niet van elkaar te onderscheiden op het oog, enkel op de zang. Juist deze Bosrietzanger kan ook in drogere vegetatie voorkomen en is misschien daarom zo goed aanwezig dit jaar in dit nu drogere gebied.

Al improviserend heb ik in de loop van de tijd lijstjes bijgehouden van waargenomen vogels bij verschillende excursies. Zo heb ik dan een april-mei overzicht van waarnemingen, die wij deden in Diessens Broek. Dat kan helpen om een goed bezoektijdstip vast te stellen zodat we al vast de time-slot voor volgend jaar kunnen vastleggen. Ja, het is geen

wetenschap, het hangt af van de wind, de temperatuur en bv. de excursiegangers hoeveel vogels je waarneemt. Met deze disclaimer erbij toch een poging. Het lijkt er op dat we vanaf begin april een stijgende lijn zien in het aantal waarnemingen van ergens 35 tot ongeveer 50 -55 in de eerste week van mei. Een week later zitten we zoals deze excursie aangaf, op ongeveer 45 soorten (met hierbij veel geluidswaarnemingen), waarbij de Blauwborst en de Rietzanger alweer ontbreken in de waarnemingenlijst. Kortom de eerste week van mei is mogelijk het beste moment om naar Diessens Broek te gaan voor

vogels. Maar dat geldt vast voor meer gebieden met rietvogels en steltlopers.

Zoals overal in Nederland is het deze dag rumoerig bij Diessens Broek. Er staat een tentje met schepnetjes in het gebied, omdat het waterdag is, open dag bij de waterzuivering, en er wordt vuurwerk afgestoken en er loeien sirenes omdat een plaatselijke voetbalclub zijn kampioensfeest viert. Die van Biest-Houtakker, denken we. Daar moeten we het mee doen, droog weer, fijne excursie in een mooi landschap.

Zundert, voorbereiding op 15 juni

Hans van Sprang

Het begint met een leuk idee: We gaan op onze jaarlijkse KNNV excursie als Vogelgroep naar de vogelopvang in Zundert. Maar ja, dat duurt maar 2 uur en dan willen we daarna toch ook nog iets. Is er een mooie wandeling daar in de buurt? Dat wilden we vandaag eens uitzoeken en we herinnerden ons een mooie wandeling over een landgoed daar in de buurt, Landgoed Wallsteijn. Is daar ook iets te doen, dat vogels aantrekt en waar we een rondje aan het begin van de middag met wat vogelwaarnemingen kunnen combineren?

In "Natuurroutes", de app van Natuurmonumenten, zien we een heel aantrekkelijk voorstel: De "Dal van de Turfvaart" wandeling van ruim 4 km. Aantrekkelijk omdat er een heel grote variëteit aan landschappen in lijkt voor te komen, van heide, een landgoed tot weides en akkerland. Maar of het ook iets is, dat kun je alleen vaststellen door er te gaan kijken.

Zondag 15 juni, rond 12 uur start de voorbereiding. We staan bij Herberg het Pannehûske waar het goed toeven is op het terras en je voor een redelijke prijs een goede tosti kan eten maar ook voor een normale prijs pannenkoeken, broodjes of salades geserveerd krijgt. De route begint hier en is helemaal zoals het lijkt in de beschrijving. We beginnen in de richting van het landgoed Wallsteijn, en zien ook echt alle andere landschappen langs komen. Wat daarbij zo heerlijk is: het is er erg rustig. De meeste mensen komen niet voorbij het terras van de herberg en we zijn alleen sporadisch wat mensen tegengekomen. Ook is het rustig in die zin dat het hier stil is, geen continu geluid van auto's op de achtergrond zoals op de meeste andere plekken in Nederland.

Het is redelijk zonnig, maar een flink deel van de wandeling lopen we beschut onder een rij bomen of door een strook bos. En de afwisseling van kleinschalig bos- en heidelandschap met cultuurlandschap en weides is prachtig en doet een beetje denken aan het coulissenlandschap van de Achterhoek.

Ideale condities, maar is er ook wat te zien? Voor midden op een zonnige dag valt dat erg mee. Beetje bijzonder is een prachtige mannetje Grauwe klauwier, dat op een meter of 10 van het pad rustig naar ons blijft zitten kijken. Even verderop horen we een verrassend geluid en na een bevestiging van Merlin weten we het zeker: een Kwartel dichtbij. Hier zijn we niet alleen. Er staat ook een man met wie we in gesprek raken. Hij doet beroepshalve broedvogelinventarisaties in het gebied en heeft in de 20 jaar dat hij inventariseert nog nooit een Kwartel gezien. Deze lijkt vlak langs het pad te zitten en blijft luid roepen. Hij had eerder die ochtend er ook een gehoord aan de andere kant van een heideveld. Toen we hem vertelden van de Grauwe klauwier vertelde hij dat hij al een paar dagen daarnaar op zoek was en met veel moeite op een iets ander punt een vrouwtje Grauwe klauwier had gezien. Als we doorlopen blijft hij staan kijken, op zoek naar de Kwartel.

We hebben in iets minder dan 2 uur de wandeling gelopen, lang naar de Kwartel gezocht en onderweg koffie gedronken. Het lijkt een prima route en we zouden ook aan het begin kunnen lunchen of aan het eind iets kunnen drinken in het Pannehûske.

Excursie Vogelgroep naar vogelrevalidatiecentrum Zundert op 5 juli

Hans van Sprang

Een droge wat koelere dag tussen een net afgelopen hittegolf en een over een week voorspelde hittegolf in. Kortom heerlijk om iets te gaan doen. Dus verzamelen we met 11 personen op de P+R in Oirschot en rijden dan door naar Zundert waar we om 10 uur in het vogelopvang- en revalidatiecentrum worden verwacht.

Koffie met koek bij binnenkomst en daarna een powerpoint presentatie over alles wat er gebeurt. Het centrum draait op 2 betaalde krachten en 120 vrijwilligers waarvan 60 voor de vogels en de rest voor tuin en ondersteuning. Ze werken samen met douane en Stichting Aap, vangen inheemse en soms exotische vogels op, ook zoogdieren als die bijvoorbeeld worden geconfisqueerd door de douane. Inheemse dieren worden als dat kan weer vrijgelaten, exoten en andere dieren die de natuur niet aankunnen worden aangeboden aan dierentuinen als ze daar sterk genoeg voor zijn. Jaarlijks komen er 6000 dieren binnen, ook natuurlijk via de dierenambulance als mensen bellen die een gewond of verlaten dier hebben gevonden. Vrijlaten is de ultieme kers op de taart en er zijn dan filmpjes van Zeearenden en Wouwen die weer worden losgelaten.

Na een uurtje gaan we naar de hokken en de tuin met diervriendelijke bomen en struiken. We zien de plek waar beesten worden binnengebracht en wordt gekeken of ze in quarantaine moeten of niet. We lopen door de screening waar diagnoses worden gesteld en behandelplannen per dier worden vastgelegd en de zwakke dieren een kooitje krijgen. Een jonge Bunzing trekt veel bekijks.

Dan lopen we door naar de hokken waar de dieren wat langer kunnen revalideren, maar waar ook veel dieren zitten die niet weg kunnen. Vooral erg veel Oehoe's. Ik heb er ongeveer 10 geteld met elk een eigen hok en 2 op de oehoemuur. Bedoeld om alle Oehoes samen te kunnen plaatsen maar alleen die twee konden elkaar verdragen. Goed dat de dieren worden opgevangen, triest dat ze de rest van de tijd in een kooi moeten leven waar ze met een enkele

vleugelslag aan het einde van hun leefgebied zijn. Buiten wordt door onze gids een foto gemaakt van de groep.

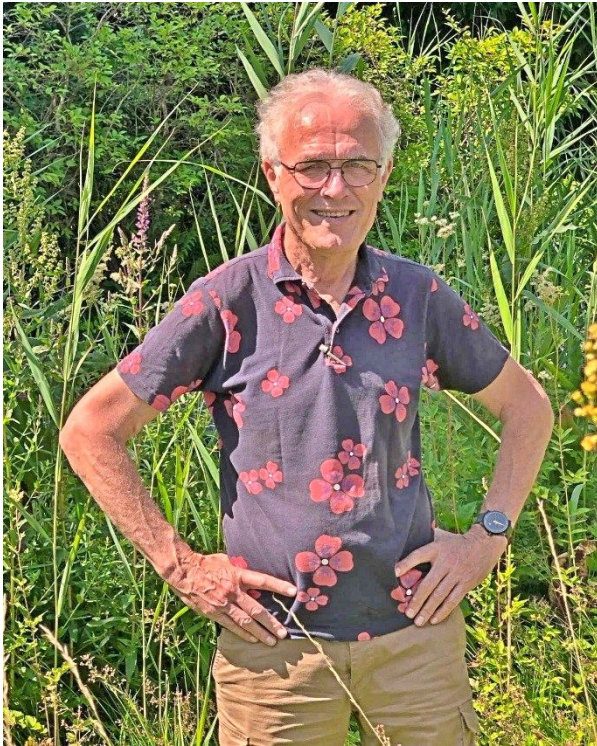
Het is in de tuin, waar oude rassen met voor vogels eetbare vruchten zoals bessen en Mispels zijn aangeplant. Een mooie omgeving. Naast subsidie en inkomsten uit rondleidingen is de winkel duidelijk een bron van inkomsten. Vogel- en eekhoornhuisjes, knuffels, verrekijkers en nog veel meer is onderdeel van de inventaris. Veel zelf gemaakt door vrijwilligers en ook producten van derden worden vaak verkocht met volledige opbrengst voor de vogelopvang. Het was een goed idee om te gaan kijken en als we rond half een buiten staan besluiten we naar het Pannehûske te gaan in Achtmaal en daar wat te eten en vervolgens nog een wandeling te maken. Dat Pannehûske is een herberg met een verhaal dat teruggaat in de tijd. Je kunt er ook nog eens tegen een redelijk bedrag een broodje of pannenkoek eten op een heerlijk terras en de bediening is heel vrolijk en vriendelijk. Een fijne plek om te lunchen of wat te drinken. Vervolgens hebben we de Dal van de Turfvaartroute gelopen. Die is vooral leuk omdat hij door zoveel verschillende soorten landschap heenloopt en met name de afwisseling van open en bos maakt hem aantrekkelijk. Vogels, niet zo veel gezien mede doordat we wel erg laat in de middag de wandeling begonnen. Een Grauwe klauwier was wel het hoogtepunt. Verder valt te vermelden dat we door het geringe vogelaanbod wel een voor de Vogelgroep ongehoorlijk tempo hebben aangehouden, ongeveer 4,8 km in 1,5 uur, ver boven onze normale snelheid van 3 km in 2 uur...

Het was een fijne excursie, de kosten van toegang en rondleiding bij het vogelopvangcentrum zijn betaald uit de jaarlijkse gift van de KNNV voor een excursie of uitje en die was dit jaar goed besteed.

Artikelen

Op de bres voor de natuur - Interview met Leonhard Schrofer

Jan Schellekens

Leonhard doet de deur open. Ik kom in een huis dat meteen heel prettig aanvoelt. Mooie ruimtes, mooi licht, goede verhoudingen. Niet standaard. “Toen we het in 2002 kochten besloten mijn vrouw en ik het huis te laten strippen en radicaal te verbouwen. We hebben een bevriende architect in de arm genomen, en die mocht zich uitleven”, zegt Leonhard. En dat zie je. De woonkamer wordt aan één kant begrensd door een wand die schuin loopt. De muren zijn gekleurd. Het hele huis is van buiten blauw. Die kleur veroorzaakte flink wat ophef. Een buurvrouw vond het vreselijk en startte een handtekeningenactie. Ze wist de buurt mee te krijgen. Het ging heel ver. Er verschenen artikelen in de grote landelijke kranten, en de TV stond op de stoep. Het geschil kwam voor de rechter. De buurvrouw verloor, en is nog steeds boos. De andere buurtbewoners schaamden zich, achteraf. “Het was geen leuke binnenkomer”, zegt Leonhard.

De woonkamer hangt vol met kunst. “Van mijn vader en moeder”, zegt Leonhard. “Die waren beiden beeldend kunstenaar”. Ik knik, en kijk en kijk, en voel me heel prettig.

Buiten het huis kijk je vanaf een terras de diepte in. Daar ligt een moeras, gevoed door hemel- en grondwater. Het is omzoomd door Riet. Links ligt een

grasland dat vol staat met Rolklaver. Achter het grasland zie ik nog meer Riet, langs een geul die het water van het dak van zijn huis naar het moeras brengt. Leonhard heeft de natuur ‘in huis’ gehaald. Dat past bij hem. Hij was jarenlang werkzaam bij Staatsbosbeheer en werkte daarna als stadsecoloog in Eindhoven. De natuur was zijn werk.

Jeugd en werk

Leonhard is geboren in Den Haag en al vroeg verhuisd naar Voorschoten. Het buitengebied van Voorschoten bood een gevarieerd landschap met mooie slootjes, weilanden en houtwallen. Hij kwam daar vaak met vriendjes. Wat later, toen hij les kreeg op het Haags Montessori Lyceum, werd hij lid van de NJN. Dat was een mooie tijd met excursies naar de Brabantse Biesbosch met toen nog een getijdeverschil van 1,75 m! Daar heeft hij veel kennis opgedaan.

In de vroege jaren '70 ging Leonhard studeren aan de Hogere Bosbouw- en Cultuurtechnische School in Velp, nu Hogeschool Larenstein geheten. Hij koos de studierichtingen Natuurbeheer en Hydrologie. Bij de opleiding hoorde een stage. Alle studenten kozen voor een stage in Nederland, maar Leonhard niet. Die vond het buitenland boeiender en kwam terecht in Oman. “Dat was echt geweldig. In dat land had de tijd stil gestaan. De mensen leefden daar toen nog als bij ons in de Middeleeuwen. En de natuur was overweldigend, met bergen tot wel 3000 m hoogte!” zegt Leonhard. Hij was er een half jaar en beleefde er een fantastische tijd. In het najaar gaat hij, na 52 jaar, terug naar Oman. Hij is benieuwd wat er veranderd is. Hij heeft alle foto's van zijn eerste reis al op zijn tablet gezet, zodat hij goed kan vergelijken.

Leonhard ging werken bij Staatsbosbeheer, als terreinbeheerder. Als leidinggevende stuurde hij boswachters, opzichters en arbeiders aan. Omdat hij vanwege zijn opleiding verstand had van water werd hij naar de Zuid-Hollandse eilanden gestuurd. “Een van de mooiste terreinen die ik beheerde was de Sliedrechtse Biesbosch. Daar heb je, ook na de afsluiting van het Haringvliet, nog steeds een getijdenverschil van 75 cm. In de Brabantse Biesbosch is dat maar 10 cm”.

In zijn functie kreeg hij ook te maken met nieuwe projecten waarin hij het belang van de natuur be-

hartigde en samenwerkte met andere partijen, zoals ruilverkavelaars en Rijkswaterstaat. “Dan mocht je plannen maken, en dat was leuk. En vaak ging je daarna in het projectgebied de natuur beheren. Het was een dynamische wereld”. “Ik kreeg veel kansen”, zegt Leonhard. “Ik zag dat de krekens in de Dordtse Biesbosch na de afsluiting van het Haringvliet gingen verdrogen. Ik vond dat je het water van de Rijn en de Maas moest kunnen vasthouden en bedacht een systeem van dammetjes met een buis en een klep aan de binnenzijde. Die klep ging open bij instromend water, maar sloot wanneer het water terug wilde stromen. Heel simpel en het werkte goed”.

Brabant en Eindhoven

In 1983 kwam Leonhard naar Brabant. Hij kreeg de Strabrechtse Heide en de Deurnese Peel onder zijn hoede. Later kwam daar het Leenderbos bij, en niet lang daarna werd hij beheerder van het district De Kempen. In 1999 veranderde hij van koers. Hij ging werken bij het waterschap. In 2003 werd hij stads-ecoloog in Eindhoven. Daar werkte hij tot zijn pensionering in 2016. “Het was een mooie tijd”, zegt Leonhard. Ik was aan het pionieren. Iets opbouwen, een nieuwe functie vormgeven, dat ligt mij wel. Ik maakte plannen waar ik echt in geloofde en die ik goed kon onderbouwen. En dan wordt er naar je geluisterd en dan komt er geld”.

Een mooi voorbeeld van een geslaagd project is de Aanshotse Beemden. “Daar gingen we een oud beekdal herinrichten. We zagen kans om de natuurwaarden op te krikken, er waren graslandjes waar, gewoon door ze met rust te laten, meer bloemen kwamen te groeien. We hebben heggen en houtsingels aangeplant, dat soort dingen. Er moest ook iets met het water gebeuren, en daar had ik veel ervaring mee. Om het water te zuiveren maakten we een helofytenfilter. Dat is eigenlijk niets anders dan een rietmoeras waar je het water heel traag doorheen laat stromen. De stengels van het Riet bieden houvast aan bacteriën die de afvalstoffen opeten. Zo kun je tot wel 95 % van de vervuiling weghalen”. De buurtbewoners waren zo ingenomen met het project Aanshotse Beemden dat ze een brug door het rietland naar Leonhard Schrofer hebben vernoemd.

Leonhard ging zich in Eindhoven ook bemoeien met zaken buiten zijn werkterrein. Hij stapte op ambtenaren van andere afdelingen af en probeerde wat voor elkaar te krijgen voor de natuur. “Je moet ook wat lef hebben en niet alleen maar achteroverleunen op je bureaustoel”, zegt hij. “Dan werd er een plan gemaakt voor een industrieterrein en zorgde ik dat er toch wat natuur in kwam. Een strookje groen naast een afvoersloot, dat soort dingen”.

Leonhard blijft bescheiden. Hij zag in Gemert hoe je de oevers van waterlopen trapsgewijs kunt afgraven met vlakke stukken die van boven naar beneden steeds vochtiger zijn. Terrassen met ieder hun specifieke planten. De Echte koekoeksbloem, bijvoorbeeld, bloeit maar op één terras. “Met die terrassen krijg je een soort ordening en dan groeit niet alles door elkaar, wat je bij een flauw aflopende oever wel krijgt. Schilderen met natuur, noem ik dat. Het heeft misschien iets kunstmatigs, maar in een stedelijk milieu kan dat wel”.

Leonhard heeft ook het gemeentelijk maaibeeld veranderd. Eén tot twee keer per jaar maaien en het hooi ook afvoeren. Gazons gaan dan “verschrallen”. Maar dat moet je zo niet noemen, dat pikt de burger niet. Noem het bloemrijk grasland, dat valt beter. Als je in een stad dingen verandert, loop je altijd tegen weerstand aan. Die kun je alleen overwinnen als je het goed uitlegt”.

Hij had al vroeg door dat communiceren belangrijk is. In zijn tijd bij Staatsbosbeheer had Leonhard veel te maken met jagers. Om hun vertrouwen te winnen nam hij les en behaalde zijn jachtakte. Hij heeft zelf nooit een schot gelost, maar kon wel betere afspraken maken, ten gunste van de natuur. Hij zei niet dat hij in die tijd lid van Kritisch Faunabeheer was...

Andere activiteiten

Leonhard heeft een brede belangstelling. Een jeugdreis naar de Alpen maakte hem enthousiast voor de bergsport. Hij volgde cursussen en werd voorklimmer. Hij heeft vele berggebieden bezocht en veel toppen beklommen. “En als mijn eerste vrouw geen hoogtevrees had gehad, was ik er beslist mee doorgegaan”, zegt hij.

Leonhard heeft ook veel gereisd, vooral in Europa, maar hij was ook in Georgië, Mongolië en Japan. Het viel hem op dat zijn reisgenoten weinig oog hadden voor de natuur. “Ik moest ze vaak wijzen op de planten en de vogels. En daarbij”, vervolgt hij, “de meeste mensen kunnen niet goed kijken”. “Dat zal bij jou anders zijn”, zeg ik, “jouw ouders waren beeldend kunstenaar”. Leonhard knikt instemmend. “Ik heb leren kijken, ik houd van kunst en ik vind fotograferen leuk. Lichtval en compositie, dat soort dingen”. En hij houdt ook nog van muziek: hij zingt al jaren als bas in kamerkoor Allegrezza.

In 1999, na het overlijden van zijn eerste partner en tien jaar intensieve mantelzorg, belandde hij in een burnout. Toen is hij zich gaan toeleggen op meditatie en zich steeds meer gaan verdiepen in het Zen-boeddhisme. “Dat heeft mijn leven lichter gemaakt”, zegt hij. “En ik ben, ook door het boeddhisme, er steeds meer van overtuigd geraakt dat wij mensen

al het leven moeten eerbiedigen”.

Leonhard gaat vaak naar het Zenklooster Noorder Poort in Wapserveen. Enkele jaren geleden hebben de kloosterlingen daar grond aangekocht, maar ze wisten niet goed wat ze ermee aan moesten. Maar toen kwam Leonhard in beeld, en de rest laat zich raden: nu ligt er een prachtige landschapstuin.

Leonhard de actievoerder

Leonhard maakt zich grote zorgen over de achteruitgang van de natuur door intensieve landbouw en veeteelt, en de uitstoot van broeikasgassen. Hij steunt allerlei clubs die het tij trachten te keren, zoals Extinction Rebellion, Milieudefensie, Groen-Links, IVN, Ravon, Brabants Landschap, etcetera. En hij is actief lid, hij laat het niet bij woorden. Het meest in het oog springend is zijn betrokkenheid bij Extinction Rebellion. Hij doet mee met protestacties. Hij neemt deel aan wegblokkades bij den Haag. Hij laat zich oppakken door de politie en gaat voor acht uur de cel in. En dat vindt hij niet erg, daar krijgt hij juist energie van.

De KNNV

“De vergrijzing van de KNNV gaat wel een probleem worden”, zegt Leonhard. “En jonge mensen aantrekken is niet eenvoudig”. Maar hij ziet wel mogelijkheden. “Je zou de NJN nieuw leven kunnen inblazen.

En laat de jongelui het dan zelf uitzoeken. Laat ze hun eigen excursies organiseren. Wij kunnen ze ondersteunen, maar moeten ons er verder niet mee bemoeien. Ze moeten hun eigen cultuur scheppen”.

KNNV’ers zouden zich wat Leonhard betreft wat minder moeten richten op soorten scoren en lijstjes maken. “Plant- en diersoorten leren kennen is leuk. Interessanter wordt het als je ook de wisselwerking binnen de biotische en abiotische milieufactoren leert kennen.”

Breder kijken, dus. Ecologisch kijken. Wat gebeurt er in de natuur? Hoe komt het dat soorten verdwijnen en er andere soorten bijkomen? Welke factoren beïnvloeden die ontwikkeling? Welke rol spelen bodem, water en lucht? Hoe kunnen we de natuur helpen? “De KNNV heeft heel veel kennis in huis. En daar kunnen we wat mee. Een vereniging als Milieudefensie, bijvoorbeeld, heeft juist een grote behoefte aan die kennis. Dus, KNNV, kijk over je eigen schutting heen en sluit je aan bij milieclubs, word lid en geef je kennis door”.

Na een lang en boeiend gesprek neem ik afscheid. Bij het weggaan drukt Leonhard mij een stapeltje flyers in de hand. Géén rommel in onze Dommel, lees ik. Een actie van natuur- en milieuorganisaties. “Doe er wat mee”, zegt hij. Typisch Leonhard.

Aanvulling op het winteronderzoek naar de aanwezigheid van Vuurgoudhanen in de Kempen (artikel in Venkraai 2025-2)

Rob Aarts

Het winteronderzoek heeft aangetoond dat Klimop (*Hedera helix*), mits in voldoende hoeveelheden aanwezig, een belangrijk overwinteringshabitat vormt in de Kempen.

Vuurgoudhanen zouden volgens Sovon in de broedgebieden in de winter op de pleistocene zandgronden met een lampje zijn te zoeken, waarbij ik ervan uitging, dat het lampje vooral is gericht op sparrenhabitat als de voornaamste broedhabitat van Vuurgoudhaan. Zelf heb ik deze habitat slechts in geringe mate bekeken en overigens geen Vuurgoudhaan aangetroffen.

Achttien positieve *Hedera helix* locaties in Veldhoven, vier in Eindhoven en vijf in de gemeente Eersel-Vessem-Wintelre moeten deze conclusie ondersteunen. Als aanvulling en een poging data uit *waarneming.nl* te betrekken in het onderzoek heb ik het aantal gemelde waarnemingen in *waarneming.nl* (n=45) van Vuurgoudhaan in de Kempen in de wintermaand bij uitstek, januari, bekeken, waarbij

mijn eigen waarnemingen (n=27) niet zijn meegeteld. Er werd een speciaal waarnemers effect zichtbaar: het z.g. Peeters-Wellenseind effect: maar liefst 17 (38%) Vuurgoudhanen werden gemeld in het landgoed Wellenseind in Lage Mierde door Lex Peeters, beheerder van dit landgoed. Eenzelfde soort effect is dus ook het Aarts-Veldhoven effect. Enig rekenwerk leidt tot de conclusie, dat in totaal maar liefst 61% van de waarnemingen tot stand kwam via deze 2 speciale effecten. Helaas is via *waarneming.nl* niet direct na te gaan in welk habitat de vogels verbleven, maar dat wordt zeker nog onderzocht. Ik durf de stelling aan, dat indien er veel meer locaties intensief, zoals in beide effecten, zouden worden onderzocht er veel meer Vuurgoudhanen in de winter zijn te vinden in de Kempen dan gesuggereerd door Sovon.

Is er nu in de onderzochte winterlocaties van de Vuurgoudhaan in het voorjaar sprake van voorjaars-territoria? Daar was ik heel benieuwd naar.

Territorium in Hedera - 't Look, Veldhoven
Foto's: Rob Aarts

In de top van een van Sparren zat een nest van een
Vuurgoudhaan. Hoelang nog? - Halfmijl Veldhoven

Plaats	Coördinaten	Locatie	Opmerking
Veldhoven	51.412694/5.365676	Boswegje langs crematorium	Locatie al langer bekend
Veldhoven	51.250786/5.225490	't Look	
Veldhoven	51.423889/5.347685	Kleine vliet	
Wintelre	51.430159/5.347018	Kerkheide	

Bovenstaand lijstje geeft hierop een antwoord. Vermeld zijn alleen de zekere waarnemingen. Het onderzoek vond begin juni plaats. De soort zingt hoogtonig en nogal onregelmatig, zeker als de dichtheid van territoria gering is.

Slechts 15 % van de winterterritoria bleek bezet als voorjaarsterritorium. Ook heb ik nu weer uit *waarneming.nl* het aantal gemelde waarnemingen in de Kempen in de maanden mei en juni bekeken: ik heb gezocht via het filter in *waarneming.nl* naar waarnemingen van zang/balts. Dit suggereert broedhabitat (Sovon broedcode 2).

Mei

16 waarnemingen met inbegrip ook weer van het Peeters-Wellenseind effect: 50% van de waarnemingen betrof dit effect. Dus 8 voorjaarsterritoria in Wellenseind.

Juni

5 waarnemingen in de Kempen waarvan 1 in Wellenseind. Voor alle waarnemingen geldt hier ook weer, dat lastig is na te gaan welk habitat werd bezet.

Conclusie

Het lijkt gerechtvaardigd te stellen, dat het grootste deel van de winterpopulatie Vuurgoudhanen in de Kempen wintergast is en dus afkomstig is uit oostelijke broedgebieden. Dit blijkt ook uit de resultaten uit *waarneming.nl*. Doortrek vindt in januari niet

meer plaats. Ook vorstgrens-verplaatsingen zijn voor een Vuurgoudhaan n.m.m. niet mogelijk. Dat heeft te maken met hun fysiologie, gebaseerd op voornamelijk dierlijk voedsel en een voortdurende voedselbehoefte. Er is dan geen ruimte voor risicovolle verplaatsingen.

Van de vogels met voorjaarsterritoria in de Kempen is niet vast te stellen of het standvogels betreft of zomergasten uit overwinteringsgebied. In de literatuur heet het dan vaak "deels standvogel". De vraag is dan waarop dat gebaseerd is. Ringonderzoek is mij bijvoorbeeld niet bekend.

Opmerkingen

Dit onderzoekje bevestigt slechts een tendens, die al te verwachten was. Meer pretendeert dit dan ook niet. Mijn interesse gaat niet uit naar Oehoes, Zwarte ooievaars, Zeearenden, Visarenden, Kraanvogels en Ooievaarpalen, maar naar de kleintjes met hun complexere voedselketens in de pleistocene zandgronden, waarin zich ten gevolge van klimaatverandering een meedogenloos proces aftekent. De teloorgang enerzijds door grote nattigheid en anderzijds door enorme droogte zet door. Stikstof wordt gratis toegevoegd en geldt voor herstel is door onze eng denkende populistische leiders elders geparkeerd. Tja, het is maar achter wie je aanloopt.

In verband met de teloorgang van sparrenhabitat nu en in de toekomst ben ik benieuwd hoe de Vuurgoud-

hanen daarop reageren. Er wordt geen nieuw naaldbos aangeplant, terwijl de Grove den een autochtone soort is, de Spar niet. (Nederlandse Ecologische Flora, E.J. Weeda.c.s.). Dit betekent, los van dit onderzoek, dat weinig flexibele soorten als Zwarte mees, Kuifmees en Matkop mogelijk verdwijnen. Zie de trends bij deze soorten bij Sovon. Ontzettend jammer! Wij vragen van deze soorten het zelf maar uit te zoeken, omdat die klimaatverandering meedogenloos doorzet t.g.v. onze eigen inflexibiliteit. Sterker nog, klimaatverandering is een entiteit geworden en daarmee een onderdeel van ons bestaan, waarbij over de oorzaak niet eens meer wordt gesproken en deze zelfs door de populisten wordt ontkend.

Voor de Vuurgoudhaan zit er weinig anders op dan te verkassen naar loofhout. Stervende Sparren leveren niet voldoende voedsel meer en door toenemend gebrek aan voldoende naaldjaren worden de normaal zeer goed verborgen nestlocaties zeer kwetsbaar voor

bijvoorbeeld Gaaien. Van een actieve anti-predator strategie moet de minieme Vuurgoudhaan het zeker niet hebben. Vervangende Hedera bestanden bijvoorbeeld zijn in de droge Kempische pleistocene bossen niet heel algemeen, in tegenstelling tot de Midden-Brabantse leembossen. In ieder geval veel minder algemeen dan in de vroeger aangeplante sparrenbossen.

Ik wil hier een pleidooi houden voor het behoud van voldoende(?) naaldhoutbestanden en dus niet het rigoureuus verwijderen ervan en vervangen door zogenaamd autochtoon loofhout. Vuurgoudhanen redden het wel ook gezien hun voorkeur voor loofhout in andere delen van Europa, maar ik pleit dus voor meer aandacht voor de genoemde Mezen, maar ook voor naaldhoutbewoner Goudhaan. Als je ook de trend bij deze vogel bekijkt ligt een pleidooi zeer voor de hand. De tendens bij Vuurgoudhaan is vooralsnog positief. Ik ben zeer benieuwd naar het verloop ervan in de toekomst.

Natuurmoment

Gerard Compiet

Het is najaar 2022. Ik ben aan de Peelrand ter hoogte van Helenaveen. De morgen ziet er veelbelovend uit. Ik ben echter maar nauwelijks op pad of ik word al meteen geconfronteerd met het eerste ongemak. Hoog opgeschoten Pijpenstrootjes, kletsnat van de nachtelijke dauw, overhullen mijn smalle pad. Ze hevelen daarbij hun dauwdruppels maar al te gretig over naar mijn kleren en zo kun je ook nat worden zonder dat er ook maar een enkele regendruppel valt.

Gelukkig stuit ik gauw genoeg op een Peelvaart en ben ik van de Pijpenstrootjes verlost. Helaas dient zich hier plaag nummer twee aan. Ik word nu namelijk voortdurend belaagd door steekmuggen. Een paar keer gestoken worden is niet zo erg, alleen moeten de beestjes natuurlijk niet gaan overdrijven.

Na verloop van tijd kom ik bij een aftands sparrenbos. Door de warme en droge zomers van de voorafgaande jaren heeft het bos behoorlijk aan vitaliteit ingeboet. Mede als gevolg daarvan zijn de bomen nog eens extra vatbaar gebleken voor de activiteiten van de Letterzetter (*Ips typographus*). Dit is een kleine bastkever die voor massale sterfte onder sparren kan zorgen.

Ik banjer vervolgens tussen de inmiddels gestrekte stammen door en geniet hier van de vele Roodgerande houtzwammen (*Fomitopsis pinicola*) die bezig zijn met de afbraak van het dode hout. Tenslotte sta ik stil bij een houtzwam die wel wat op een Roodge-

rande houtzwam lijkt maar het zeker niet is. Hij is nl. in zijn geheel fel oranje. Ik kijk de zwam nog wat onderzoekend aan maar moet wat de naam betreft het antwoord schuldig blijven. Ik maak er uiteindelijk dan maar een paar foto's van en neem wat materiaal mee naar huis. Thuis gekomen speur ik naarstig in allerlei paddenstoelenboeken, maar helaas zonder resultaat.

Enkele maanden later zit ik op een avond wat in oude natuurtijdschriften te neuzen. En warempel, in het Natuurhistorisch Maandblad van maart 2021 (een uitgave van het Natuurhistorisch Genootschap Limburg) kom ik een artikel tegen dat getiteld is: "De Oranje sparrenhoutzwam (*Pycnoporellus fulgens*), een interessante nieuwkomer in Limburg". En jawel, de bij het artikel afgedrukte foto is precies eender als de houtzwam die ik enkele maanden eerder in het Helenaveense aantrof.

Als je eenmaal een naam hebt, is het verder een fluitje van een cent. Via het internet kom ik nu van alles over deze Oranje sparrenhoutzwam te weten. Zo blijkt dat het eerste exemplaar in Nederland in het Drents Friese Wold in 2019 aangetroffen is. Er moest toen natuurlijk nog, omdat het een nieuwe soort voor ons land betrof, even een Nederlandse naam gecreëerd worden. Gekozen is voor een naam die zowel verwijst naar de kleur als naar de gastheer van de zwam.

Voorts blijkt dat deze zwam zijn verspreidingsgebied vanuit Midden en Zuid-Europa verder noordwestwaarts aan het uitbreiden is. Hoe dit zo komt? Daarover bestaan verschillende theorieën. Transport van (naald-)hout door Europa, vergezeld van vruchtlichamen en/of sporen van de zwam, zou voor de uitbreiding gezorgd hebben. Het is ook mogelijk dat er door het massaal afsterven van sparrenbossen door droogte en de Letterzetter er op veel meer plaatsen een geschikt substraat voor deze houtzwam is ontstaan.

De Oranje sparrenhoutzwam komt het meest op Fijnspar voor. Hij heeft daarbij een voorkeur voor dikke, oude stammen. Het is een saprofiet. Hij breekt dood hout af en veroorzaakt bruinrot. Dit

laatste betekent dat het hout steeds meer verwordt tot vierkante bruinrode blokjes die gemakkelijk verpulveren. De zwam komt voorts vaak in combinatie met de Roodgerande houtzwam voor. Deze laatste moet het hout al voor een gedeelte afbreken om zo de weg vrij te maken voor de Oranje sparrenhoutzwam. De Oranje sparrenhoutzwam is eenjarig, waarbij de vruchtlichamen nog tot ongeveer in februari aan te treffen zijn. Verse exemplaren, en die zijn natuurlijk veel kleurrijker, kunnen er al vanaf eind juli zijn, want de zwam is enigszins een nazomersoort.

Het jaar erop (2023) ben ik andermaal richting Hele-na-veen getogen. Dit in de hoop evenals het voorafgaande jaar hier weer de Oranje sparrenhoutzwam aan te treffen. En jawel, op een dikke liggende sparrenstam een aantal vruchtlichamen. En dit zowel op de kopse kant (zie foto) alsook hoeden wat verderop, over een aanzienlijke lengte van de stam.

Of de Oranje sparrenhoutzwam een blijver is, zal de tijd leren. In ieder geval zal er groot dood sparrenhout aanwezig moeten blijven. Al met al is het een fraaie zwam, een met een hoge belevingswaarde. De moeite waard om er ook de komende herfst weer naar uit te kijken.

Schorsmarpissa, een algemeen voorkomende springspin – foto: Gerard Vos

